

Zasebno varovanje na območjih z romsko skupnostjo: izzivi, priložnosti in varnostni odzivi

Miha Dvojmoč¹

Zagotavljanje varnosti na območjih, na katerih prebiva romska skupnost, je kompleksen izziv, ki vključuje sociokulturne, ekonomske in politične dejavnike, pomanjkanje zaupanja v institucije in zgodovinsko marginalizacijo. Ključna naloga varnostnih organov, tudi zasebnih varnostnih služb, je vzdrževanje reda in preprečevanje sporov, ki pogosto izvirajo iz napetosti med skupnostmi. V Sloveniji se je leta 2024 povečalo število prijavljenih kaznivih dejanj na območjih z romsko skupnostjo, predvsem v Kočevju in Ribnici. Zaradi tega so varnostni organi okrepili nadzorstvene dejavnosti, hkrati pa je bilo poudarjeno sodelovanje z lokalnim prebivalstvom in romskimi predstavniki, ki imajo ključno vlogo pri gradnji zaupanja in posredovanju v sporih. Članek poudarja, da vloga zasebnega varovanja na teh območjih ostaja raziskovalno zapostavljena, zato je bila izvedena empirična študija z intervjuji varnostnih menedžerjev. Ugotovitve kažejo, da zasebne varnostne službe pomembno prispevajo k občutku varnosti, a se soočajo z visokimi stroški, nizkim zaupanjem skupnosti, pomanjkanjem sodelovanja z lokalnimi organi in omejenimi pooblastili. Zaposleni se pogosto znajdejo v konfliktnih položajih in doživljajo grožnje, kar povzroča visoko fluktuacijo delovne sile. Pozitivni premiki so zaznani na območjih z večjim vključevanjem Romov v zaposlovanje in sodelovanje pri izvajanju storitev, na primer v Pomurju, zlasti v Lendavi. Predlogi za izboljšave vključujejo pravno reformo, izboljšanje infrastrukture, vključevanje romskih predstavnikov in krepitev usposabljanja varnostnega osebja. V sklepu avtorji poudarjajo, da je varnost skupna odgovornost države, občin, nevladnih organizacij in zasebnega sektorja. Uspešno zagotavljanje varnosti na območjih z romsko skupnostjo zahteva sistemske, vključujoče in dolgoročne ukrepe, ki segajo onkraj tradicionalnega varovanja in vključujejo tudi socialno in kulturno razsežnost varnosti.

Ključne besede: romska skupnost, varnost, zasebno varovanje, Slovenija

UDK: 351.78:323.15(497.4=214.58)

1 Uvod

Zagotavljanje varnosti na območjih, na katerih živi romska skupnost, je v Sloveniji in širšem evropskem prostoru pogosto predstavljeno kot izziv, ki presega običajne varnostne ukrepe. Gre za zapleteno vprašanje, ki ga pogojujejo zgodovina, marginalizacija, nizka stopnja socialne vključenosti, pomanjkanje zaupanja v institucije in večplastna socioekonomska ranljivost (Crețan in Turnock, 2008; van Baar, 2012, 2015). Te okoliščine se odražajo tudi v posebnih varnostnih razmerah, saj spori pogosto nastanejo na območjih z etničnimi napetostmi in predsodki večinskega prebivalstva (Duval in Wolff, 2016; Himanen, 2019; Sigona, 2005).

Romska skupnost v Sloveniji je ena od domačih etničnih skupin, ki naj bi štela med 8.000 in 12.000 prebivalcev, čeprav so te številke lahko višje zaradi napačno zabeleženih podatkov pri popisih (Klopčič, 2007; Zupančič, 2010). Člani romske skupnosti so večinoma potomci treh večjih skupin: dolenjskih,

prekmurskih in gorenjskih Romov, ki se razlikujejo po jeziku, zgodovini naselitve in stopnji vključitve v lokalno okolje. Največ jih živi v jugovzhodni Sloveniji – na Dolenjskem, v Beli krajini, Prekmurju in Posavju. Te skupnosti se med seboj razlikujejo po stopnji socialne izključenosti, izobrazbeni strukturi, dostopu do infrastrukture in odnosu z lokalnim okoljem. Medtem ko je v Pomurju mogoče opaziti več primerov uspešnega sodelovanja, so razmere v občinah Kočevje, Ribnica, Trebnje ali Črnomelj pogosto napete in zaznamovane z revščino, visoko brezposelnostjo, slabimi bivalnimi razmerami ter prostorsko segregacijo (Košir, 2024; Lobnikar idr., 2024).

V skladu z Zakonom o romski skupnosti (»Zakon o romski skupnosti (ZRomS-1)«, 2007) ima romska skupnost poseben status etnične skupnosti, vendar nima enake ustavne zaščite kot italijanska in madžarska narodna manjšina. Romi imajo sicer možnost sodelovanja v Svetu romske skupnosti Republike Slovenije in z romskimi svetniki v občinskih svetih, vendar to pogosto ne zadostuje za učinkovito zastopanje interesov na lokalni in državni ravni (Klopčič, 2007).

Romska naselja so pogosto prostorsko ločena od drugih delov naselij, bivalne razmere pa so pogosto slabe, veliko naselij je

¹ Dr. Miha Dvojmoč, izredni profesor za varnostne vede, Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru, Slovenija. ORCID: 0000-0003-3866-1907. E-pošta: miha.dvojmoč@um.si

celo nelegalnih. To se neposredno odraža v varnostnih težavah, ki vključujejo vandalizem, nasilništvo, vožnjo brez dovoljenja, kraje in druge prekrške (Košir, 2024). V nekaterih primerih se zaznava tudi nizka motivacija za zaposlitev, slaba izterljivost glob ter nizka stopnja sodelovanja z institucijami, kar dodatno otežuje izvajanje zakonitih ukrepov (Zupančič, 2010).

Svojevrsten izziv je tudi samo zagotavljanje varnosti na območjih, na katerih živi romska skupnost, zaradi že navedenih dejavnikov, ki vplivajo na varnostne potrebe teh skupnosti. Glavne naloge varnostnega osebja na takšnih območjih so zagotavljanje reda in miru ter obvladovanje sporov, ki se pogosto pojavijo zaradi napetosti med različnimi skupinami (Sigona, 2005). V Sloveniji smo bili na primer leta 2024 priča številnim medijskim objavam o Romih in z njimi povezanih problematikah, kot so streljanje, nasilje in podobno (Eman idr., 2024). Na policiji so v začetnih mesecih leta 2024 na območjih z romsko skupnostjo obravnavali za približno 10 do 30 odstotkov več kaznivih dejanj² na območju Policijske postaje Kočevje in Policijske postaje Ribnica kot v preteklih letih, kar je posledično povečalo prisotnost policistov (STA, 2024). Z namenom zagotavljanja občutka varnosti pa so okrepili tudi povezovanje s tamkajšnjim lokalnim prebivalstvom (STA, 2024).

Zakonodajni okvir v Sloveniji omogoča, da se v zagotavljanje varnosti vključuje tudi zasebni sektor. Zakon o zasebnem varovanju (»Zakon o zasebnem varovanju (ZZasV-1)«, 2011) in Zakon o javnem naročanju (»Zakon o javnem naročanju (ZJN-3)«, 2016) lokalnim skupnostim omogočata sklenjanje pogodb z zasebnimi varnostnimi podjetji za izvajanje nadzora, varovanje dogodkov ali infrastrukture. Vendar je vloga zasebnega varovanja na območjih z romsko skupnostjo slabo raziskana, čeprav ta podjetja v praksi pogosto sodelujejo z občinami pri reševanju varnostnih izzivov.

Družbeni kontekst, v katerem smo izvedli to raziskavo, je zaznamovan z visoko kompleksnostjo lokalnega okolja, v katerem se prepletajo problemi prostorske segregacije, socialne izključenosti, slabih bivalnih razmer, nizke izobrazbene strukture in nezadostnega vključevanja Romov v formalne oblike zaposlitve (Košir, 2024; Zupančič, 2010). V takšnih okoljih se varnost pogosto razume ozko, kot potreba po preprečevanju kaznivih dejanj namesto kot celostno zagotavljanje varnega in vključujočega življenjskega prostora, v katerem se poudarjajo vidiki kakovosti življenja.

V Sloveniji že obstajajo raziskave, ki se osredinjajo na delovanje policije ter drugih državnih in občinskih institucij

na območjih, na katerih prebivajo Romi (Eman idr., 2024; Lobnikar, 2016; Lobnikar in Prislan Mihelič, 2024; Lobnikar in Šumi, 2015; Petek in Eman, 2018; Vesel, 2024), prav tako imamo raziskavo o primeru dobrih praks, kjer je v ospredju delovanje nevladnih in nedržavnih institucij (na primer Lobnikar idr., 2024). Vendar pa ni dovolj raziskana vloga zasebnega varovanja pri zagotavljanju varnosti na območjih, na katerih živi romska skupnost.

Prispevek analizira prepletanje med romsko skupnostjo, varnostnimi izzivi in vlogo zasebnega varovanja, pri čemer se osredinja tako na teoretične koncepte sekuritizacije, hibridnega upravljanja varnosti in kulturne kriminalizacije kot tudi na empirični vpogled. V ta namen predstavljamo ugotovitve kvalitativne raziskave, izvedene med varnostnimi menedžerji zasebnih varnostnih podjetij, ki delujejo na območjih z romsko skupnostjo v Sloveniji. Namen raziskave je poglobiti razumevanje izzivov, praks in perspektiv, ki oblikujejo delovanje zasebnega varovanja v socialno občutljivem okolju.

2 Romska skupnost: med sekuratizacijo in privatizacijo varnosti

Sobivanje s skupnostjo Romov je izziv v sodobni družbi, njihov način življenja pa zahteva nekatere prilagoditve (Eman idr., 2024). Romske skupnosti se namreč pogosto soočajo z nizko stopnjo zaupanja v javne institucije, vključno z organi pregona in drugimi varnostnimi službami. V preteklosti so se Romi pogosto srečevali z diskriminacijo in marginalizacijo, kar še danes ustvarja pregrade za sodelovanje tudi z lokalnimi skupnostmi (Sigona, 2005; van Baar, 2012). Navedeno je tudi posledica zgodovinskih izkušenj in stereotipov (Himanen, 2019; van Baar, 2012), kar se izkazuje v nezaupljivosti do večinskega prebivalstva (Duval in Wolff, 2016).

V zadnjih dveh desetletjih so romske skupnosti po vsej Evropi vse pogostejše obravnavane kot varnostno vprašanje, ne pa kot marginalizirane skupine z legitimnimi socialnimi in človekovimi pravicami. Romska naselja so pogosto prostorsko segregirana in postavljena na obrobjih mest ali v ruralnih predelih, kjer so bivalne razmere slabe; zaznamujejo jih nizka komunalna opremljenost, neurejeno lastništvo, visoka brezposelnost in omejen dostop do izobraževalnih ustanov (Zupančič, 2010). Takšne razmere sprožajo družbena nasprotja ter povečujejo tveganje za kriminaliteto in nezaupanje v institucije (Duval in Wolff, 2016; Fajfar, 2024). Hkrati so številni pripadniki romske skupnosti soočeni z dolgoletno revščino, pomanjkanjem izobrazbe in omejenimi možnostmi za sodelovanje v političnih in družbenih procesih. Romi so široko po Evropi pogosto predstavljeni z varnostnim diskurzom, kar pomeni, da se njihove socialne in kulturne posebnosti raz-

² Mediji navajajo, da prevladuje premoženjska in mladoletniška kriminaliteta mlajših pripadnikov romske skupnosti, prav tako tudi nezakonito posedovanje orožja (STA, 2024).

lagajo kot varnostna grožnja. Proces sekuritizacije³ ustvarja možnosti za uvedbo izjemnih ukrepov (na primer pogostejše patrulje, strožji nadzor), ki pogosto vodijo v etnično profiliranje (Surová, 2022; van Baar, 2012). To utrjuje stereotipe o Romih kot o kriminalni in nevarni skupnosti, kar pogloblja njihovo marginalizacijo. Proces sekuritizacije romske skupnosti se pogosto povezuje tudi s širšimi trendi političnega populizma in ksenofobije v Evropi, kjer se marginalizirane skupine instrumentalizirajo za pridobivanje političnih točk, pogosto z retoriko »nujnosti varnostnih ukrepov« in »nadzora nad nevarnimi skupinami« (Fekete, 2014). Takšne strategije utrjujejo predstave o Romih kot grožnji in legitimirajo izključujoče prakse nadzora, kar dolgoročno slabi demokratične norme in spodkopava družbeno kohezijo. Poleg sekuritizacije so Romi podvrženi tako imenovani kulturni kriminalizaciji, ko se socialne stiske, kot sta revščina ali brezposelnost, razlagajo kot kulturna neprimernost (Anghel, 2019; Barker, 2017).

Namesto da bi bili Romi prepoznani kot državljani z enakimi pravicami, so pogosto predstavljeni kot grožnja javnemu redu, zdravju ali družbeni stabilnosti, kar omogoča uporabo izjemnih ukrepov in upravičuje poseben nadzor (Surová, 2022; van Baar, 2012, 2015). Romska skupnost v Sloveniji je ena od najbolj marginaliziranih družbenih skupin, ki se že desetletja sooča z izključenostjo na različnih področjih življenja: pri izobraževanju, zaposlovanju, bivanjskih razmerah, zdravstvu in socialni vključenosti (Klopčič, 2007; Zupančič, 2010). Kompleksnost položaja Romov je dodatno poglobljena z vidika varnosti, saj se ta pogosto razlaga skozi ozko lečo sekuritizacije, zaradi katere so Romi razumljeni kot mogoča grožnja javnemu redu in miru namesto kot ranljiva skupina s posebnimi potrebami in pravicami (van Baar, 2012, 2019). Na območjih z večjo prisotnostjo romskega prebivalstva, kot so Kočevje, Ribnica, Trebnje ali Črnomelj, so pogoste prijave vandalizma, nasilništva, tatvin, voženj brez dovoljenja in vandalizma (Fajfar, 2024; Košir, 2024). Vendar ti pojavi niso enoznačno povezani z etničnostjo, temveč s strukturnimi dejavniki: socialno izključenostjo, slabo izobrazbeno strukturo in neurejenimi bivalnimi razmerami (Zupančič, 2010). Lokalni voditelji in predstavniki romske skupnosti lahko pomembno prispevajo k zmanjševanju napetosti in sporov, vendar le, če jim je omogočeno sodelovanje in če obstaja politična volja za vključevanje (Dvojmoč, 2024).

Lobnikar in Prislan Mihelič (2024) ugotavljata, da je učinkovitost zasebnega varovanja v okoljih z romsko skupnostjo

odvisna od več dejavnikov: 1) kakovosti komunikacije med občino, izvajalcem in skupnostjo; 2) stopnje usposobljenosti varnostnega osebja za delo v multikulturnem okolju; 3) vloge romskih predstavnikov kot posrednikov zaupanja in 4) sposobnosti vključevanja varnostnih rešitev v širše lokalne razvojne strategije. Poleg tega je treba opozoriti na pojav kulturne kriminalizacije, ki pomeni preoblikovanje strukturnih težav (na primer revščina, nizka izobrazba, brezposelnost) v etnično »neprilagojenost« ali celo grožnjo, kar dodatno utrjuje razlike med »normalnim« in »problematičnim« prebivalstvom (van Baar, 2019). S tem se odpira prostor za diskriminatorne prakse varovanja, pri katerih so Romi samodejno spoznani kot tvegani in motilci reda, namesto da bi bile obravnavane dejanske razmere.

Na operativni ravni se je zlasti v zadnjih letih pokazalo, da državni varnostni organi pogosto niso zadostni za obvladovanje kompleksnih razmer v romskih naseljih, kar je odprlo prostor za delovanje zasebnih varnostnih podjetij. V Sloveniji to omogočata Zakon o zasebnem varovanju (»ZZasV-1«, 2011), ki ureja pogoje in pooblastila zasebnih varnostnikov, in Zakon o javnem naročanju (»ZJN-3«, 2016), ki občinam omogoča sklepanje pogodb z zasebnimi izvajalci. Številne občine so to možnost že izkoristile, pri čemer pa ni vedno jasno, kako se zagotavljajo sorazmernost ukrepov, spoštovanje človekovih pravic in odgovornost izvajalcev. Zaradi kompleksnosti varnostnega položaja države in lokalne skupnosti javni varnostni aparat pogosto dopolnjujejo z zasebnim varovanjem. Vendar je vloga zasebnega varovanja na teh območjih pogosto premalo raziskana in ni vedno jasno, kakšni so vplivi prisotnosti zasebnih varnostnikov na romsko skupnost (Dvojmoč, 2016; Eman idr., 2024). V nekaterih okoljih lahko prisotnost varnostnikov pozitivno vpliva na zaznani občutek varnosti, vendar se lahko pojavijo tudi občutki nadzora, stigmatizacije ali celo represije, zlasti če sodelovanje ni pregledno ali če varnostno osebje ni usposobljeno za delo v večkulturnem okolju (Saarikkomäki in Alvesalo-Kuusi, 2020).

Zasebne varnostne službe v Sloveniji vse pogosteje sodelujejo pri zagotavljanju reda in miru v lokalnih skupnostih, saj se lokalne oblasti odločajo za njihove storitve zaradi kadrovskega primanjkljaja javnih varnostnih organov ali potrebe po bolj stalni prisotnosti varnostnega osebja (Sotlar in Dvojmoč, 2018). Takšna vključitev zasebnega sektorja v varnostni aparat pa odpira številna vprašanja glede pristojnosti, legitimnosti, nadzora nad njegovim delovanjem in vpliva na skupnost, v kateri deluje. Praksa kaže, da so varnostniki pogosto izpostavljeni zahtevnim položajem, bodisi zaradi nesoglasij v okolju bodisi zaradi nizke stopnje zaupanja lokalnega prebivalstva. To vodi do potrebe po posebnih znanjih, občutljivosti za kulturne razlike in usposobljenosti za delovanje v socialno kompleksnih okoljih (Dvojmoč in Sotlar, 2018). V nekaterih obci-

³ Sekuritizacija v tem kontekstu pomeni obravnavo Romov (in tudi pripadnikov drugih etničnih manjšin) kot varnostni problem (van Baar idr., 2019). Navedeno se pogosto povezuje s širšimi politiki in družbenim odzivom (Bărbulescu, 2012; van der Woude, 2023; Walters, 2010), kjer so poudarjeni varnostni ukrepi in omejevanje migracij ali celo izgon iz države.

nah so zasebni varnostniki prisotni tudi v neposrednem stiku z romskimi naselji, v katerih izvajajo preventivne patrulje, nadzor nad gibanjem ali varovanje občinskih objektov. Taka prisotnost lahko po eni strani prispeva k večji zaznani varnosti lokalnega prebivalstva, po drugi strani pa lahko okrepi občutek nadzorovanosti, stigmatizacije in izključenosti med romsko skupnostjo, zlasti če ni vključujočega dialoga in sodelovanja (Košir, 2024).

Zaskrbljujoč je tudi trend hibridnega varnostnega upravljanja, ko lokalne oblasti sklepajo dogovore z zasebnimi podjetji brez jasnih mehanizmov nadzora. Primer slovaških *Medzilaborcev*, kjer je občina želela nadomestiti policijo z zasebno varnostno službo za »reševanje romskega vprašanja«, kaže, kako tržna logika nadomešča pravno-politične temelje varnosti (Ivasiuc, 2019). V Sloveniji se sicer takšne prakse še niso v celoti uveljavile, a opozorila raziskovalcev kažejo na potrebo po pravnem in etičnem nadzoru v procesih javnega naročanja (Slak in Trstenjak, 2018).

Hkrati obstajajo primeri dobre prakse, ko sodelovanje med zasebnimi varnostnimi podjetji, občinami in romskimi predstavniki poteka uspešno. V Pomurju, zlasti v Lendavi, so zaznani primeri uspešnega sodelovanja, ko se varnostne službe vključujejo v širše lokalne razvojne strategije. Projekti, kot so Z Romi za Rome, predšolska vključenost otrok, aktivacija romskih žensk in večfunkcijski centri, so pripomogli k izboljšanju socialnega statusa Romov in zmanjšanju kriminalitete (Lobnikar idr., 2024). Ti primeri kažejo, da je mogoče preseči logiko sekuritizacije z razvojem ravnanj, ki temeljijo na sodelovanosti, sodelovanju in spoštovanju kulturne raznolikosti. Varnost mora biti razumljena ne le kot odsotnost kriminalitete, temveč kot vzpostavitev razmer za dostojno življenje vseh prebivalcev lokalne skupnosti. Vključenost zasebnega varovanja je lahko v tem kontekstu pomemben, a zahteven prispevek, vendar mora biti podprt z ustreznim pravnim okvirom, nadzorom in vključujočo varnostno politiko, utemeljeno na sodelovanju vseh deležnikov.

Sinteza dozdajšnjih ugotovitev potrjuje, da na varnost na območjih z romskim prebivalstvom vplivajo številni dejavniki, ki se prepletajo, od zgodovinske marginalizacije in družbene izključenosti do institucionalnih odzivov in političnih odločitev. Zasebno varovanje lahko prispeva k večji varnosti, vendar le, če deluje v okviru preglednih, strokovno podprtih in vključujočih politik. Ključ do uspeha je vzpostavitev zaupanja med vsemi akterji, predvsem pa prizadevanje za dolgoročne rešitve, ki odpravljajo temeljne vzroke sporov in ne samo njihovih simptomov.

Vloga zasebnega varovanja v tem kontekstu ni samo-umevno negativna, saj je lahko pomemben del lokalne var-

nostne verige. Vendar to zahteva ustrezno ureditev, nadzor, usposabljanje delovne sile in vključevanje romskih skupnosti v procese soodločanja. Le na ta način je mogoče preoblikovati varnostne politike iz izključujočih v vključujoče in iz nadzor-nih v sodelovalne.

3 Opis uporabljene metode

3.1 Namen in raziskovalni okvir

Kljub izvedenim raziskavam o policijski dejavnosti in delovanju javnih institucij v romskih skupnostih (Eman idr., 2024; Lobnikar, 2016; Petek in Eman, 2018) v Sloveniji še vedno primanjkuje analiz, ki bi obravnavale vlogo zasebnega varovanja na območjih z romsko skupnostjo. Ta vrzel je bila potrjena tudi s pregledom domače in tuje znanstvene literature, izvedenim v februarju in marcu 2025, pri čemer v nobeni od pregledanih zbirk (ScienceDirect, Scopus, Web of Science, Taylor and Francis Online, COBISS) ni bilo mogoče najti študij, ki bi se neposredno ukvarjale z zasebnim varovanjem v romskih skupnostih. Cilj raziskave je bil pridobiti vpogled v zaznavanje, izkušnje in izzive varnostnih menedžerjev, ki delujejo v okoljih, v katerih živi romska skupnost, ter s tem dopolniti teoretične ugotovitve z empirično analizo.

3.2 Opis vzorca in izvedba raziskave

Raziskava je bila izvedena v začetku leta 2025. Na podlagi predhodnega pregleda delovanja zasebnih varnostnih podjetij in organizacij v lokalnih okoljih z romsko prisotnostjo smo oblikovali ciljni seznam ustreznih sogovornikov, ki vključuje varnostne menedžerje v zasebnih varnostnih družbah, vodje korporativne varnosti v podjetjih kritične infrastrukture in predstavnike korporativne varnosti v podjetjih s prisotnostjo na območjih z romsko skupnostjo in brez nje (trgovina, zdravstvo, pošta). Za pomoč pri zbiranju podatkov smo zaprosili vodje korporativne varnosti v dveh velikih trgovskih in storitvenih organizacijah ter vodstvo Zbornice za razvoj slovenskega zasebnega varovanja. Prejeli smo združene odgovore desetih intervjuvancev, ki so bili zaposleni v organizaciji s področja poštne in bančne storitve, združene odgovore 15 intervjuvancev, zaposlenih v podjetjih s področja trgovske dejavnosti, ter združene odgovore 11 intervjuvancev, zaposlenih v zasebnih varnostnih podjetjih. Poleg tega smo dobili odgovor iz organizacije s področja zdravstvenega varstva, v katerem so navedli, da od zdravstvenih zavodov na poslana vprašanja niso dobili odgovorov. V analizo je bilo tako vključenih 36 odgovorov intervjuvancev. Intervjuvanci so bili vsi moškega spola, stari med 40 in 55 let, vsi z najmanj visokošolsko izobrazbo in z neposrednimi izkušnjami z delom na var-

nostno občutljivih območjih. Za analiziranje intervjuja smo uporabili tematsko analizo. Ta metoda omogoča prepoznavanje in razvrščanje ključnih tem v besedilnih podatkih. Tako smo predstavili glavne vsebinske poudarke in jih povezali z raziskovalnim vprašanjem. V spremnem dopisu je bil vsem sodelujočim pojasnjen namen raziskave, sodelovanje je bilo prostovoljno, sodelujoči so podali soglasje za sodelovanje in uporabo njihovih odgovorov v povezavi z varstvom osebnih podatkov, raziskava pa je bila izvedena ob spoštovanju načel zaupnosti in anonimnosti.

3.3 Opis raziskovalnega instrumenta

Raziskava je po vsebini pilotska kvalitativna raziskava, ki temelji na strukturiranih intervjujih z odprtimi vprašanji. Uporabljeni vprašalnik je vseboval 14 vsebinskih vprašanj, od katerih je bilo nekaj prilagojenih glede na profil intervjuvanca (na primer vodja varnosti v zasebnem podjetju proti korporativnemu menedžerju). Vprašanja so bila izoblikovana na podlagi pregleda literature in na podlagi razprav praktikov in strokovnjakov na strokovnih srečanjih, kot je bila na primer nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih v Kočevju (Meško in Hacin, 2024). Vprašanja so bila usmerjena na naslednja področja: 1) naloge in izzivi pri zagotavljanju varnosti na območjih z romsko skupnostjo, 2) ocena zdajšnjega stanja varnosti, 3) pogostost in narava incidentov, 4) sodelovanje z lokalno skupnostjo in romskimi predstavniki, 5) zaupanje lokalnih prebivalcev v zasebno varovanje, 6) uporabljene varnostne strategije in preventivni ukrepi, 7) sodelovanje z javnimi institucijami in nevladnimi organizacijami, 8) dolgoročne ocene vpliva zasebnega varovanja na vključevanje Romov in 9) predlogi za izboljšanje sodelovanja. Odgovori so bili poslani pisno, združeni glede na tematiko in nato analizirani z vsebinsko analizo.

3.4 Omejitve raziskave

Raziskava temelji na sorazmerno omejenem številu izvedenih intervjujev, ki so jih podali predstavniki različnih sektorjev. Čeprav vzorec omogoča vpogled v različne vidike zasebnega varovanja na romskih območjih, ugotovitev ne gre nekritično posploševati, lahko pa je izvedena študija dobro izhodišče za nadaljnje kvalitativno in kvantitativno raziskovanje analizirane vsebine. Kljub vsemu je študija zaradi pomanjkanja raziskav na tem področju korak v smeri razumevanja zasebnih varnostnih praks v socialno občutljivem okolju in odpiranju novega raziskovalnega področja v slovenskem prostoru.

4 Predstavitev in razlaga odgovorov intervjujev

Zagotavljanje varnosti na območjih, na katerih prebivajo pripadniki romske skupnosti, je velik izziv za varnostne službe in širšo družbo. Na podlagi odgovorov, ki smo jih prejeli od zasebnega varnostnega osebja, in opravljenih analiz teh odgovorov predstavljamo ključne izzive, s katerimi se soočajo zasebne varnostne službe pri zagotavljanju varnosti na območjih z romsko skupnostjo v Sloveniji.

Uvedba zasebnih varnostnih storitev na obravnavanem območju je prinesla pomembne pozitivne spremembe, zlasti pri povečanju varnosti lastnikov zasebnih nepremičnin in podjetij. Ključne odgovornosti zasebnega varnostnega osebja so varovanje zaposlenih in uporabnikov storitev, preprečevanje sporov in zagotavljanje učinkovitega izvajanja zakonov kljub težavam, ki jih povzročajo neorganizirana infrastruktura in nejasne pravne pristojnosti.

»Pogosto obstajajo težave z neurejeno infrastrukturo, neoznačenimi nepremičninami, pomanjkanjem uradnih naslovov in nejasnimi pravnimi pristojnostmi, kar otežuje uveljavljanje pravil, predpisov oziroma zakonodaje.« (intervjuvanec 2)

Uspeh teh varnostnih prizadevanj je namreč odvisen od sodelovanja med zasebnimi varnostnimi podjetji, državnimi in lokalnimi organi ter nevladnimi organizacijami pri reševanju kompleksnih varnostnih vprašanj. Delovanje zasebnih varnostnih podjetij na območjih z romsko skupnostjo je usmerjeno predvsem v preprečevanje kriminalnih dejanj, ne pa v neposredno posredovanje s fizičnim omejevanjem ali silo, saj je cilj teh podjetij ohranjanje reda in miru ob hkratnem zagotavljanju varnosti zaposlenih in strank. Zasebno varnostno osebje je namreč usposobljeno za mirno in vljudno ravnanje v razmerah, izogibanje zaostrovanju in obveščanje policije le, če je to potrebno po posredovanju. Zasebno varnostno osebje se pri fizičnih posegih izogiba uporabi sile in lisic, razen če je to nujno potrebno. Varnostne rešitve na tem območju se prilagajajo posebnim potrebam okolja, kar po besedah intervjuvancev konkretno pomeni, da se varnostnemu osebju izdajo navodila, naj ukrepe izvaja do točke, ko o tem ni treba obvestiti policije po izvedenih ukrepih. Varnostnemu osebju so tudi podane usmeritve, naj deluje tako, da preprečuje kazniva dejanja, in naj ne zadržuje oseb, hkrati pa naj vzdržuje red in mir ter naj, kot je bilo že navedeno, skrbi za varnost zaposlenih in strank.

Lokalna skupnost, ki se sooča z izzivi pri sobivanju z romsko skupnostjo, pogosto ne more zagotoviti ustrezne podpore, saj so stroški varnosti previsoki, kar še dodatno oteži izvajanje varnostnih ukrepov. Intervjuvanci poudarjajo, da se zasebna

podjetja soočajo s precejšnjimi izzivi, saj država ne zagotavlja zadostne zaščite zaposlenih, strank ali premoženja.

»Lokalna skupnost sodeluje v manjši meri za nas, kot zasebne družbe in posamezniki, ki so soočeni s sobivanjem s pripadniki romske narodnosti in njihovimi dejanji, pa jim država ne nudi dovolj.« (intervjuvanec 1)

Zato podjetja pogosto začasno najamejo varnostne službe, vendar so ti dogovori zaradi visokih stroškov kratkotrajni. Poudarjeno je bilo tudi vprašanje neenakosti sistema, v katerem morajo zasebni lastniki najeti varnostno osebje, da zagotovijo varnost svojih zaposlenih in premoženja. To povzroča razlike med območji, saj se operativni stroški zasebnih lastnikov v krajih, kot je Kranjska Gora, precej razlikujejo od operativnih stroškov zasebnih lastnikov v Kočevju; to vzbuja zaskrbljenost glede pravičnosti in enakosti pri zagotavljanju varnosti, zlasti če upoštevamo širša družbena vprašanja, kot so tista, ki vključujejo romsko skupnost. Poleg tega je bilo poudarjeno, da romska skupnost na območju Prekmurja velja za bolj povezano in harmonično, medtem ko so na Kočevskem in Dolenjskem napetosti in izzivi izrazitejši; to poudarjajo tudi Eman idr. (2024). Vendar intervjuvanci pri tem poudarijo, da je mogoče opaziti premik v dinamiki v Prekmurju, saj se zaradi vpliva iz Dolenjske vključevanje Romov poslabšuje tudi v tej regiji.

Intervjuvanci so tudi podarili, da je sodelovanje lokalne skupnosti z zasebnimi varnostnimi službami na splošno omejeno. Čeprav so nekatere izkušnje pozitivne, kot so redna srečanja s predstavniki romske skupnosti in prizadevanja za vključitev romskih posameznikov v nekatere dejavnosti, je splošna podpora še vedno minimalna. Eden od intervjuvancev je poudaril, da zasebna varnostna služba ne sodeluje pri takšnih srečanjih, ker je za tako sodelovanje premalo prisotna. Nekateri intervjuvanci pa delujejo bolj proaktivno in navajajo pogosto sodelovanje z več subjekti. To vključuje sodelovanje s policijo pri vzdrževanju javnega reda in miru, občinami pri izboljševanju infrastrukture in zavetiščih za živali pri reševanju težav s potepuškiimi psmi, pa tudi z nevladnimi organizacijami zaradi njihove vloge pri socialnem vključevanju in prizadevanjih za ozaveščanje.

Čeprav lokalne skupnosti in različne institucije do neke mere priznavajo težave ter potekajo skupna srečanja in razprave, je njihova splošna vključenost nezadostna, zaradi česar mnogi podjetniki razmišljajo o zaprtju dejavnosti, če se razmere ne bodo izboljšale. Zaradi nenehnih sporov, verbalnih in fizičnih groženj ter ponavljajočih se tatvin, ki jih obravnavajo varnostniki, se ti umikajo od izvajanja ukrepov ali celo zahtevajo premestitev, zasebne varnostne službe pa se soočajo s pomanjkanjem delovne sile na teh območjih. Zaradi nezagotavljanja varnosti na delovnih mestih se povečuje tudi neza-

dovoljstvo zaposlenih v lokalnih skupnostih; ker se ti ne počutijo varne, ne želijo prihajati na delovno mesto, na katerem so vsakodnevno izpostavljeni različnim tveganjem.

»Varnostnik kmalu 'zahteva' premestitev drugam, kjer ne bo imel opravka z Romi ali pa sledi celo odpoved.« (intervjuvanec 1)

Varnostne razmere na območjih, na katerih živijo romske skupnosti, so po mnenju intervjuvancev zelo slabe, zlasti v večernih in nočnih urah. Podnevi so razmere nekoliko boljše, vendar še vedno zelo zaskrbljujoče. Ena od glavnih težav, ki prispeva k slabim varnostnim razmeram, je torej pomanjkanje jasne odgovornosti in sodelovanja znotraj sistema za zagotavljanje varnosti, kar romski skupnosti omogoča izkoriščanje sistema in kršenje temeljnih pravil, ne da bi se soočila z resnejšimi posledicami. Različne zainteresirane strani, vključno z varnostnimi službami, lokalnimi organi in drugimi organizacijami, druga na drugo prelagajo odgovornost, zaradi česar se razmere ne izboljšujejo. Pomanjkanje ukrepov tako izkoristijo posamezniki iz romskih vrst, kar v širši skupnosti ustvarja občutek strahu in še povečuje izzive, s katerimi se sooča romska skupnost. To se kaže v številnih incidentih, kot so kršitve reda, vandalizem in tatvine, ki niso učinkovito preprečeni. Najpogostejši incidenti na območjih, na katerih živijo romske skupnosti in jih navajajo intervjuvanci, so kršitve reda na zaščitene območjih, kršitve javnega reda in miru, vandalizem, tatvine ter nespoštovanje osnovnih državljskih in družbenih norm. Med bolj posebne težave spadajo verbalni spori, težave s psi brez povodca, slaba infrastruktura, ki povzroča nesreče, in povračilni ukrepi, kadar se prebivalci počutijo nepravilno obravnavane. Druge pogoste težave so motenje javnega reda in miru, vandalizem in splošna nepripravljenost za spoštovanje oblasti. Poleg tega se poroča tudi o hujših kaznivih dejanjih, kot so vlomi, tatvine, izsiljevanje, trgovina z drogami in orožjem ter očitno neupoštevanje zakonov.

Pomanjkanje ustreznih ukrepov varnostnega sektorja in policijskih sil prispeva k vedno slabšim razmeram, v katerih se posamezniki iz romskih vrst še naprej ukvarjajo s krajo in tudi drugače moteče vedejo, ne da bi se soočili z dolgoročnimi posledicami. Zaradi nezmožnosti reševanja varnostnih vprašanj postaja ustrahovanje vse bolj običajno, saj tisti, ki so vključeni v zagotavljanje varnosti ali storitev, nimajo jasne podpore ali pooblastil za uveljavljanje pravil. To skupaj z občutkom nekaznovanosti v romskih skupnostih povzroča nadaljnje poslabšanje varnosti in reda na teh območjih. Poleg tega so v nekaterih romskih naseljih, zlasti tistih, v katerih so bili v preteklosti spori in ki sta jih pestila slaba socialna vključenost ter pomanjkanje ustrezne infrastrukture, očitne težave z delovanjem varnostnih služb. Med romskimi prebivalci in ponudniki varnostnih storitev pogosto prihaja do verbalnih sporov, nejasna pravila glede odgovornosti pa med romskim prebivalstvom pogosto vzbujajo občutek nepravilnega obrav-

navanja. Glede stopnje zaupanja prebivalcev v varnostne službe so stališča različna.

»Vzpostavljamo 'divji zahod' in prepuščamo prebivalcem, da sami vzpostavijo red, kar je za varnost katastrofa.« (intervjuvanec 1)

Nekateri intervjuvanci poudarjajo pomanjkanje splošnega zaupanja v varnostni sistem, tako javni kot zasebni, kar naj bi privedlo do povečanja samoobrambnih ukrepov, kot so skupine vaških stražarjev, in povečanja nakupov orožja. Takšno stanje je problematično, saj spominja na »divji zahod«, kjer so prebivalci prepuščeni temu, da sami vzpostavijo red. Po drugi strani pa obstajajo tudi pozitivna stališča, zlasti glede vloge raznih služb (na primer Pošte Slovenija) na tamkajšnjih območjih. Zaupanje v te službe, še posebej če so vanje vključeni člani romske skupnosti, je pripomoglo k zmanjšanju napetosti in bi moralo biti zgled za podobne pobude. Drugi intervjuvanci navajajo, da zaupanje obstaja, ker varnostne službe delujejo profesionalno in svetujejo tudi na področjih, na katerih neposredno ne delujejo, to pa prispeva k splošni varnosti in hitremu odzivu na incidente, jasni komunikaciji ter spoštovanju skupnosti.

4.1 Predlogi ukrepov za izboljšanje stanja

Za ublažitev sporov v romskih skupnostih in zmanjšanje njihovega števila so bile v preteklosti uporabljene številne strategije, ki so bile različno uspešne. Za učinkovito strategijo se je izkazalo sodelovanje z voditelji (»poglarvarji«) romskih naselij. Lokalni voditelji ali predstavniki skupnosti, zlasti med Romi, so imeli v preteklosti pomembno vlogo pri zagotavljanju varnosti. Njihovo sodelovanje je bilo najučinkovitejše, ko so delovali kot posredniki med romskimi skupnostmi in varnostnimi organizacijami. Vendar se je ta vpliv v zadnjih letih zmanjšal.

»Zdaj 'poglarvarji' nimajo nobenega vpliva več na mlajše člane Romske narodnosti, ki se prepogosto ukvarjajo z organiziranimi oblikami kriminala.« (intervjuvanec 1)

Številne skupnosti tako v zadnjih letih nimajo močnega vodstva, zato se je vpliv teh voditeljev zmanjšal. Njihova sposobnost ohranjanja varnosti sčasoma oslabi, zato je močno lokalno vodstvo nujno potrebno. Vloga zasebnega varovanja je v takšnih primerih omejena, saj so varnostniki zadolženi za varovanje objektov in subjektov, ki plačujejo za njihovo storitev.

Intervjuvanci so poudarili, da je za povečanje varnosti na območjih z romsko skupnostjo v Sloveniji potrebnih nekaj ključnih izboljšav. Po njihovem mnenju je ključnega pomena predvsem delovanje sodstva, saj bi to prepričalo tožilstvo in policijo, posredno pa tudi zasebne varnostne službe, da sistem

deluje učinkovito. Tudi brez trdnega pravnega okvira je priporočljivo izvajati ustrezno zakonodajo. Poleg tega so potrebne bistvene izboljšave infrastrukture, kot so namestitve hišnih števil, boljše cestne razmere in boljša ulična razsvetljava. Del načrta izboljšav bi moralo biti tudi reševanje posebnih varnostnih vprašanj, kot sta zmanjšanje težav z izpuščenimi psi ter vzpostavitev dodatnih varnostnih ukrepov.

Po besedah intervjuvancev se trenutno izvaja več strategij za odpravljanje napetosti in izboljšanje odnosov v romskih skupnostih. Učinkovita strategija, ki dokazano zmanjšuje število sporov in obenem spodbuja sodelovanje, je zaposlovanje Romov na delovnih mestih, kot je dostavljanje poštnih pošilk. K izboljšanju komunikacije in organizacije v teh skupnostih je prispevala tudi vzpostavitev skupnih poštних nabiralnikov na dostopnih lokacijah. Povečala se je prisotnost lokalnih predstavnikov, ki posredujejo pri reševanju vprašanj in lajšajo dialog med romskimi prebivalci in različnimi institucijami. Poleg tega se je okrepilo sodelovanje z občinskimi upravami in nevladnimi organizacijami pri reševanju širših družbenih izzivov, kot so brezposelnost, izobraževanje in razlike v zdravstvenem varstvu. Medtem ko nekatere varnostne službe zavračajo neposredno reševanje sporov in se raje zanašajo na organe, pristojne za reševanje sporov, druge zahtevajo prisotnost romskih voditeljev med varnostnimi operacijami, da se zagotovi ohranjanje miru. Ti ukrepi sicer prispevajo k bolj usklajenemu sodelovanju z lokalno skupnostjo, vendar so te rešitve, po mnenju intervjuvancev, prilagojene širšim družbenim potrebam in ne le posebnim vprašanjem romskih skupnosti.

Iz analize intervjujev je mogoče razbrati, da se mnenja o preventivnih ukrepih sicer razlikujejo, vendar pa obstaja nekaj skupnih tem. Iz več odgovorov je razvidno, da bi morale biti za izvajanje preventivnih ukrepov odgovorne država, občine ali družba na splošno, ne pa zasebne varnostne službe, saj te niso opremljene ali usposobljene za opravljanje takšnih nalog. Nekateri menijo, da je pri izvajanju pritiska na vlado za sprejetje zakonodajnih sprememb najpomembnejša vloga lokalnih voditeljev in da bodo brez zakonodajnih reform druga prizadevanja ostala neučinkovita.

Intervjuvanci navajajo, da so pravne reforme in stroga politika izvrševanja zakonodaje neizogibne. Za dodatno izboljšanje varnosti mora osebje zasebnega varovanja upoštevati načela pravičnega ravnanja, kot so objektivnost, sorazmernost ukrepov, tehnike deeskalacije ter jasna komunikacija s strankami in policijo. Varnostno osebje mora uporabiti silo le v skrajni sili, kadar je to nujno potrebno in kadar se oseba upira, pri čemer je treba zagotoviti, da je posameznik pred kakršnim koli ukrepanjem obveščen o posledicah. Takšno ravnanje, usklajeno z veljavnimi protokoli, bi pripomoglo k izboljšanju splošnih varnostnih prizadevanj na območju.

Po mnenju intervjuvancev se ena največjih priložnosti za izboljšanje sodelovanja med varnostnimi podjetji in romsko skupnostjo kaže v reševanju socialnih vprašanj in ustvarjanju možnosti, ki mladim Romom omogočajo izobraževanje in alternativne življenjske poti. Ključno je razumeti, da so za to potrebne sistemske spremembe, vključno s spremembami lokalne (in državne) zakonodaje; z njimi bi pripadnikom romske skupnosti ponudili možnost za drugačno prihodnost. Priložnosti se kažejo tudi v boljšem vključevanju predstavnikov Romov v vloge pri izvajanju različnih storitev, kot je na primer zaposlovanje Romov kot dostavnih delavcev na Pošti, kar je že bilo navedeno. To ne zagotavlja le zaposlitvenih možnosti, temveč tudi spodbuja občutek sodelovanja in zaupanja med različnimi deležniki in romsko skupnostjo. Poleg tega bi lahko skupni infrastrukturni projekti, ki vključujejo sodelovanje Romov, okrepili odnose in izboljšali splošno varnostno okolje. Bistveno je poudariti, da sta za krepitev pozitivnih odnosov s skupnostjo izredno pomembna ustrezna usposobljenost varnostnega osebja in zagotovitev, da deluje s spoštovanjem in razumevanjem.

Iz odgovorov intervjuvancev ni bilo mogoče izluščiti konkretnih predlogov, ki bi se neposredno nanašali na delo zasebnih varnostnikov. Večina se je osredinjala na preventivne ukrepe in širše varnostne izboljšave, kot so prilagojena navodila varnostnemu osebju za delovanje do meje, ko intervencija policije še ni potrebna. Ključna sta preprečevanje kaznivih dejanj ter skrb za varnost zaposlenih in strank. Zaposlovanje romskih posameznikov se je izkazalo za učinkovit ukrep za zmanjšanje sporov, vendar pa mora biti ta bolj sistematičen.

Razmere na območjih z romsko skupnostjo pogosto presegajo zmožnosti zasebnega varovanja. Varnostniki se redno soočajo z verbalnim in fizičnim nasiljem, kar vodi v pogoste premestitve in pomanjkanje delovne sile. To zmanjšuje nadzor in ustvarja prostor za kazniva ravnanja. Če varnostnikov ni in policija ne more ukrepati hitro, se varnostna praznina še pogloblja. Po mnenju intervjuvancev bi bilo zato nujno, da se v reševanje razmer aktivno vključijo različni deležniki.

Za dolgoročno izboljšanje razmer na območjih z romsko skupnostjo je ključnega pomena sistematično vključevanje pripadnikov romske skupnosti v izobraževalne programe, usposabljanja in participativne procese, kot so javni sestanki in posvetovanja. Takšni ukrepi lahko prispevajo k postopni integraciji in zmanjšanju napetosti. Pri varnostnih operacijah bi lahko pomembno vlogo imeli posebej usposobljeni romski mediatorji, ki bi s svojim poznavanjem lokalnega okolja in kulturnih posebnosti prispevali k učinkovitejšemu reševanju sporov ter krepitvi zaupanja med skupnostjo in varnostnimi akterji.

Pomembna je tudi okrepitev sodelovanja med zasebnimi varnostnimi službami, občinskimi strukturami in policijo, kar bi omogočilo hitrejšo, bolj usklajeno in učinkovitejšo odzive na varnostne izzive. Poleg operativnih ukrepov pa so potrebne tudi spremembe zakonodajnega okvira, ki bi omogočale pravičnejšo, bolj vključujočo in dolgoročneje usmerjeno obravnavo romske skupnosti.

Tehnološke rešitve, kot so videonadzorni sistemi in digitalna orodja za prijavo incidentov, bi lahko prispevale k boljšemu spremljanju dogajanja in hitrejšemu ukrepanju. Vendar je treba pri njihovi uvedbi tehtno premisliti tudi o mogočih negativnih učinkih, kot so vandalizem nad opremo in zlorabe nadzora. Dodatno bi lahko na območjih z večjim tveganjem uvedli nočne varnostne patrulje, kar bi mogoče zmanjšalo pojavnost kaznivih dejanj in vandalizma.

Problematika varnosti na območjih, na katerih so naseljeni Romi, vsekakor presega pristojnosti in zmožnosti zasebnih varnostnih služb. Zbrati bi se morali vsi deležniki, ki bi na kakršen koli način lahko pripomogli k večji varnosti prebivalcev na eni strani ter k zmanjševanju kaznivih dejanj na drugi. S skupnim sodelovanjem, spremembno zakonodaje in kakšnim ukrepom več bi lahko lokalni prebivalci zaživel v sožitju s pripadniki romskih skupnosti, ne glede na vse izzive, ki jih sobivanje prinaša. Brez sodelovanja vseh akterjev, ki bi lahko pripomogli pri tej problematiki, bo stanje ostalo enako ali pa se bo še (po)slabšalo.

5 Razprava

Varnost v današnji družbi je ključnega pomena za kakovost življenja, saj neposredno vpliva na občutek stabilnosti in blagostanja tako vsakega posameznika kot skupnosti (Pečar, 1995). V današnjem času, ko se družbene, ekonomske in tehnološke razmere hitro spreminjajo, so varnostni izzivi vedno bolj kompleksni, zato je nujno, da varnost ni samo odgovornost državnih organov pregona, temveč celotne skupnosti. Zagotavljanje varnosti ni samo v rokah policije, ampak tudi drugih varnostnih organizacij, kar vpliva na povečanje zaposlovanja v zasebnem varovanju (Meško idr., 2004, 2005; Sotlar in Čas, 2011; Sotlar in Tominc, 2024).

Pri zagotavljanju varnosti je pomembno sodelovanje vseh deležnikov, vključno z občinskimi organi, javnimi službami, nevladnimi organizacijami, pa tudi zasebnimi varnostnimi podjetji, ki se lahko vključijo v izvajanje preventivnih ukrepov in zagotavljanje varnosti (Dvojmoč, 2024; Eman in Bulovec, 2021; Sotlar in Čas, 2011). Tominc idr. (2016) ugotavljajo, da višje, kot je zavedanje (so)odgovornosti za zagotavljanje varnosti, boljše je sodelovanje in ne nazadnje tudi samo zago-

vljanje varnosti kot skupne dobrine. Vendar pa je sodelovanje med varnostnimi službami in lokalnimi prebivalci pogosto omejeno zaradi pomanjkanja zaupanja. Prav tako se morajo varnostne rešitve prilagajati posebnim potrebam posameznih okolij, kajti romske skupnosti pogosto doživljajo različne izzive, kot so visoka stopnja revščine in socialna izključenost. Pomembno je, da se razvijajo strategije, ki upoštevajo te posebnosti, saj je nevarnost asimilacije romske skupnosti vedno prisotna (Crețan in Turnock, 2008).

Pri reševanju varnostnih težav v lokalnih skupnostih se je nujno osrediniti na soustvarjanje rešitev, pri čemer sta medsebojno obveščanje in medinstitucionalno sodelovanje ključnega pomena (Eman idr., 2024), to so poudarili tudi intervjuvanci. Čeprav pri zagotavljanju varnosti, in sicer tako na splošno kot v manjšinskih skupnostih, kot je romska, obstajajo številni izzivi, lahko zasebne varnostne službe prispevajo k izboljšanju varnosti. Pri tem pa se moramo zavedati, da so le del širšega sistema, ki ga morajo podpirati ustrezna zakonodaja in vsi vključeni deležniki. Brez sodelovanja vseh zainteresiranih akterjev bo ostalo stanje takšno, kot je bilo prej opisano. Dolgoročna prizadevanja, kot so izboljšanje infrastrukture, vzpostavitev skupnih poštnih nabiralnikov in večje sodelovanje s predstavniki Romov, lahko prispevajo k boljšemu vključevanju in zmanjšanju sporov.

Namesto osredinjenosti na reševanje kriznih dogodkov se zagotavljanje varnosti na območjih z romsko skupnostjo lahko usmeri tudi na preventivne dejavnosti, kot so svetovanje, mediacija ter sodelovanje z lokalnimi in nevladnimi organizacijami. Za dolgoročne spremembe je izjemno pomembno tudi ozaveščanje o pomenu varnosti, nenasilnega reševanja sporov in odgovornosti v skupnosti. Najprimernejši preventivni ukrepi v lokalnih skupnostih so pogosto vezani na socialno preprečevanje, neformalno in formalno družbeno nadzorstvo ter storitve zasebnega varovanja (Meško in Lobnikar, 2005).

Vendar analiza intervjujev pokaže, da je sodelovanje med varnostnimi službami in lokalnim prebivalstvom pogosto omejeno zaradi pomanjkanja zaupanja, kar je posledica zgodovinske marginalizacije in stereotipizacije Romov (Sigona, 2005; van Baar, 2012). Intervjuvanci pogosto reproducirajo diskurz sekuritizacije, v katerem je romska skupnost prikazana kot vir ogroženosti (»Vzpostavljamo «divji zahod» ...«), kar potrjuje teoretične ugotovitve o Romih kot varnostni grožnji (Fekete, 2014; van Baar, 2012).

Prav tako so v intervjujih razvidni znaki kulturne kriminalizacije, kjer se strukturne težave (revščina, brezposelnost, nizka izobrazba) razlagajo kot kulturna neprimernost ali odklonskost (Anghel, 2019; Barker, 2017). Pogoste izjave, kot sta »Romi se ne prilagajajo« ali »nočejo sodelovati«, potrjujejo

prevlado tega pogleda tudi med operativnimi deležniki varnosti. Pomembno se nam zdi osrediniti se na pojav hibridnega upravljanja varnosti, ko lokalne oblasti sklepajo pogodbe z zasebnimi podjetji za izvajanje nalog, ki presegajo njihove formalne pristojnosti (Ivasiuc, 2019). Primer Medzilaborcev na Slovaškem, kjer so lokalne oblasti nadomestile del policijskih pristojnosti z zasebnim varovanjem brez jasnega nadzora, razkriva tveganja takšnih praks (Human Rights Watch, 2016; Loader in Walker, 2007). Taka tveganja niso izključena niti v Sloveniji, čeprav so za zdaj prisotna v bolj prikriti obliki (Dvojmoč in Lobnikar, 2023).

Ob tem se odpira vprašanje legitimnosti delovanja zasebnih varnostnikov. Intervjuji kažejo na nizko stopnjo zaupanja med romskim prebivalstvom in varnostnim osebjem, kar vodi v spore in umikanje varnostnikov s teh območij. To ustvarja varnostno praznino, ki je pogosto ni sposobna zapolniti niti policija. Brez jasne podpore lokalne skupnosti in pravosodnih institucij (na primer zapoznili odzivi policije, mile kazni) varnostniki delujejo v negotovosti in z nejasnimi pristojnostmi.

Glavni izzivi pri zagotavljanju varnosti na območjih, na katerih živijo romske skupnosti, namreč vključujejo kombinacijo družbenih, infrastrukturnih in operativnih vprašanj. Varnostno osebje se v krajih, kot so Ribnica, Kočevje in Ljubljana, pogosto sooča z agresijo Romov, ki se na opozorila pogosto odzovejo z verbalnimi in fizičnimi grožnjami, zaradi česar je stopnja fluktuacije varnostnega osebja visoka. Pomanjkanje dosledne podpore policije in pravosodnega sistema, kot so zapoznili odzivni časi ali milejše kazni za kršitelje, še poslabšuje problem in ustvarja zahtevno okolje za varnostne službe. Brez sprememb bo sistem še naprej deloval v začaranem krogu, kjer bo varnost le začasna rešitev, ne pa trajnostno zagotovljena vrednota.

Preventivni ukrepi lahko vključujejo tudi izobraževalne programe o varnosti in zaščiti premoženja za romske družine, vendar pa morajo biti te pripravljene sodelovati. Potrebo po preventivnih ukrepih so navedle tudi intervjuvane osebe, vendar odgovornost za njihovo izvajanje večinoma pripisujejo državi ali skupnosti, saj je bilo ugotovljeno, da ima zasebna varnost pri tem omejeno vlogo. V zvezi s preteklimi pobudami so se pojavila prizadevanja za reševanje nekaterih vprašanj, kot so kampanje za ozaveščanje javnosti o potepuških psih in predlog o namestitvi skupnih poštnih nabiralnikov, da bi se izboljšala organizacija dostave. Za učinkovito strategijo za zmanjšanje napetosti in spodbujanje boljšega sodelovanja se je izkazala tudi zaposlitev pripadnikov romske skupnosti za določene naloge. Hkrati pa se moramo zavedati, da niso vsi preventivni ukrepi učinkoviti in uporabni na vsakem območju, njihova učinkovitost in uporabnost je odvisna od ciljne skupine in drugih dejavnikov (Meško in Hacin, 2024).

Medtem ko se zasebno varovanje običajno ne uporablja za poštno storitve dostave, se je občasno fizično varovanje poštne urade izkazalo za učinkovito pri zmanjševanju varnostnih tveganj. Vendar pa nekateri intervjuvanci menijo, da zanašanje na zasebno varovanje za zaščito zaposlenih in premoženja namesto izboljšanja splošnega javnega varnostnega sistema morda ni najbolj trajnostna rešitev. Poleg tega nekateri menijo, da se razmere stalno spreminjajo in da je mogoče opaziti izboljšave na področju varnosti, čeprav se zdi, da ta prizadevanja pri odpravljanju temeljnih vzrokov negotovosti niso zadostna. Ključna sta namreč upoštevanje družbenih norm in zagotavljanje, da vsi člani slovenske družbe, vključno z Romi, prispevajo k skupnosti ob spoštovanju pravil in predpisov, ki jo urejajo.

Razvidno je torej, da bi večja vključenost v vzdrževanje reda privedla do večjega občutka varnosti, kar kaže na željo po namenjanju večje pozornosti tem vprašanjem. Vseeno nekateri intervjuvanci ostajajo skeptični glede vloge zasebne varnostne službe pri izvajanju teh preventivnih ukrepov, kar kaže na potrebo po širšem sistemskem sodelovanju za zagotavljanje javne varnosti. Pomembno je torej vlaganje v raziskave, razvoj, literaturo in usposabljanje, kar zagotavlja, da se varnostne službe nenehno izboljšujejo in prispevajo k stabilnejšemu in bolj povezanemu okolju.

Izzivi zasebnega varovanja na območjih z romsko skupnostjo v Sloveniji niso osamljen pojav, temveč del širšega konteksta upravljanja varnosti v večkulturnih skupnostih. Primerjava izkušenj slovenskih zasebnih varnostnih služb z izkušnjami podobnih služb v tujini nam omogoča boljše razumevanje tako skupnih kot tudi posebnih težav ter iskanje dobrih praks.

V Sloveniji se zasebne varnostne službe pogosto soočajo z izzivi, kot so nepovezanost z lokalnimi skupnostmi, pomanjkanje posebnega usposabljanja za delo z romsko skupnostjo in nezadostna podpora državnih institucij (Milosavljević, 2020). Poleg tega obstaja določena stopnja nezaupanja tudi med romsko skupnostjo in zasebnimi varnostnimi službami, kar otežuje učinkovito izvajanje varnostnih ukrepov.

Podobne težave lahko opazimo tudi v drugih evropskih državah, kot so Slovaška, Madžarska in Bolgarija, v katerih romske skupnosti pogosto živijo na socialno izključenih območjih. Tam zasebne varnostne službe prav tako poročajo o težavah pri vzpostavljanju dialoga z lokalnim prebivalstvom, občasnem odporu proti prisotnosti varnostnikov in pomanjkanju usposobljene delovne sile za delo v kulturno občutljivih okoljih (Kováč idr., 2019). Vendar pa v nekaterih državah, kot sta Španija in Velika Britanija, obstajajo uspešni modeli sodelovanja med zasebnim varovanjem, policijo in lokalnimi organizacijami, ki temeljijo na skupnostnem načinu varnosti.

Takšen način vključuje aktivno vključevanje romskih mediatorjev, ki pomagajo pri grajenju zaupanja in zmanjševanju sporov (Smith in Garcia, 2021).

Prispevek končujemo s kritičnim premišljanjem o vlogi zasebnega varovanja kot dopolnilom sistema javne varnosti. Zdi se, da se zasebni sektor pogosto znajde v vlogi »obliža« za sistemske težave, brez ustreznih pooblastil, usposabljanja in podpore. Kot so poudarili intervjuvanci, se varnostno osebje pogosto znajde v položajih, ko mora improvizirati, čeprav njegova formalna vloga tega ne predvideva.

Na podlagi analiziranih intervjujev in teoretičnega okvira lahko sklenemo, da zagotavljanje varnosti na območjih z romsko skupnostjo zahteva večplastne in dolgoročne ukrepe. Ključna je krepitev sodelovanja vseh akterjev, vključno z Romi, občinami, policijo, nevladnimi organizacijami in zasebnimi podjetji. Poudarek mora biti na vzpostavljanju zaupanja, usposabljanju za medkulturno delovanje, pravni ureditvi zasebnega varovanja in preprečevanju diskriminatornih praks.

Vključitev romskih mediatorjev, skupne izobraževalne in socialne iniciative ter pravna reforma so koraki v smeri celostne varnostne politike, ki se ne osredinja samo na simptome (incidenti, vandalizem), temveč tudi na strukturne vzroke (izključenost, revščina, nezaupanje). Tako bodo tudi zasebne varnostne službe lahko dolgoročno prispevale k večji varnosti in vključujoči družbeni koheziji.

Literatura

1. Anghel, I. M. (2019). "It's in their blood". The securitization of Roma Westward Migration in Europe. *Calitatea vieții*, 30(2), 146–161.
2. Bărbulescu, H. (2012). Constructing the Roma people as a societal threat. The Roma expulsions from France. *European Journal of Science and Theology*, 8(1), 279–289.
3. Barker, V. (2017). Nordic vagabonds: The Roma and the logic of benevolent violence in the Swedish welfare state. *European Journal of Criminology*, 14(1), 120–139.
4. Crețan, R. in Turnock, D. (2008). Romania's Roma population: From marginality to social integration. *Scottish Geographical Journal*, 124(4), 274–299.
5. Duval, L. in Wolff, F. C. (2016). Emigration intentions of Roma: Evidence from central and south-East Europe. *Post-Communist Economies*, 28(1), 87–107.
6. Dvojmoč, M. (2016). Competences of security guards in Slovenia as assessed by users and security managers. *Varstvoslovje*, 18(4), 400–417.
7. Dvojmoč, M. (2024). Odgovornost za zagotavljanje varnosti v lokalnem okolju – mnenje odgovornih v slovenskih občinah. V G. Meško in R. Hacin (ur.), *10. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih* (str. 101–110). Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru.

8. Dvojmoč, M. in Lobnikar, B. (2023). Plural policing in local communities in Slovenia and the United Nations sustainable development goals. V G. Meško in R. Hacin (ur.), *Criminal justice and security in Central and Eastern Europe: The United Nations sustainable development goals – rural and urban safety and security perspectives: Book of abstracts* (str. 64.). Univerza v Mariboru, Univerzitetna knjižnica.
9. Dvojmoč, M. in Sotlar, A. (2018). Profesionalizacija zasebnega varstva v Sloveniji. *Varstvoslovje*, 20(3), 358–380.
10. Eman, K. in Bulovec, T. (2021). A case study of rural crime and policing in Pomurje region in Slovenia. *Journal of Rural Studies*, 85(1), 43–51.
11. Eman, K., Car, S., Ivančič, D. in Bagari, D. (2024). Sedem desetletij reševanja varnostnih izzivov, povezanih z Romi v Pomurju. V G. Meško in R. Hacin (ur.), *10. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih* (str. 21–30). Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru.
12. Fajfar, S. (27. 8. 2024). Mesojedec: Če nas vlada ne bo sprejela, ne bomo več preprečevali vaških straž. *Delo*. <https://www.delo.si/novice/slovenija/pricakujejo-nove-ukrepe-glede-romske-problematike>.
13. Fekete, L. (2014). Europe against the Roma. *Race & Class*, 55(3), 60–70.
14. Himanen, M. (2019). "Living in fear": Bulgarian and Romanian street workers' experiences with aggressive public and private policing 1. V S. Keskinen, U. Skaptadóttir in M. Toivanen (ur.), *Undoing Homogeneity in the Nordic Region* (str. 162–178). Routledge.
15. Human Rights Watch. (2016). World Report 2016. HRW. <https://www.hrw.org/world-report/2016>
16. Ivasiuc, A. (2019). Roma and the securitization of urban space in Romania: Notes from the field. *Ethnic and Racial Studies*, 42(7), 1089–1108.
17. Klopčič, V. (2007). *Položaj Romov v Sloveniji: Romi in Gadže*. Inštitut za narodnostna vprašanja.
18. Košir, G. (2024). Z dejavnimi multidisciplinarnimi timi in redno izmenjavo informacij znotraj služb do učinkovitejše integracije Romov v lokalni skupnosti. V G. Meško in R. Hacin (ur.), *10. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih* (str. 11–20). Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru.
19. Kováč, T., Novák, P. in Szabó, L. (2019). *Security Challenges in Roma Communities across Central Europe*. Central European University Press.
20. Loader, I. in Walker, N. (2007). *Civilizing security*. Cambridge University Press.
21. Lobnikar, B. (2016). Policing Roma communities in Slovenia: An evaluation of the community policing approach. V D. Nogala (ur.), *Policing civil societies in times of economic constraints: Contributions to the 2013 CEPOL European Police Research and Science Conference* (str. 63–72). European Police College (CEPOL).
22. Lobnikar, B. in Prislan Mihelič, K. (2024). Izzivi zagotavljanja kakovosti življenja Romov v Prekmurju in vpliv preteklih izkušenj na zagotavljanje varnosti za vse. V G. Meško in K. Eman (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih – multidisciplinarne perspektive* (1. izd.) (str. 259–285). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba.
23. Lobnikar, B. in Šumi, R. (2015). Police and Roma communities in Slovenia: An evaluation of the community policing approach. *Visuomenes saugumas ir viesoji tvarka*, (15), 71–86.
24. Lobnikar, B., Hojnik Kelenc, R. in Prislan Mihelič, K. (2024). Analiza ranljivosti in načini krepitve odpornosti romske skupnosti v Pomurju – študija primera Lendave. V G. Meško in R. Hacin (ur.), *10. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih* (str. 31–46). Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru.
25. Meško, G. in Hacin, R. (2024). Pilotska študija o preventivnih ukrepih zoper kriminaliteto v Kočevju in Beli krajini – primerjava med romskim in drugim lokalnim prebivalstvom. V G. Meško in R. Hacin (ur.), *10. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih* (str. 59–68). Fakulteta za varnostne vede, Univerza v Mariboru.
26. Meško, G. in Lobnikar, B. (2005). The contribution of local safety councils to local responsibility in crime prevention and provision of safety. *Policing: An International Journal*, 28(2), 353–373.
27. Meško, G., Nalla, M. K. in Sotlar, A. (2004). Youth perceptions of private security in Slovenia: Preliminary findings. V G. Meško, M. Pagon, in B. Dobovšek (ur.), *Policing in Central and Eastern Europe: Dilemmas of contemporary criminal justice* (str. 745–752). Faculty of Criminal Justice and Security.
28. Meško, G., Nalla, M. K. in Sotlar, A. (2005). Policisti in zasebni varnostniki – veliki in mali bratje. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 56(2), 147–162.
29. Milosavljević, M. (2020). *Zasebno varovanje in ranljive skupine: primer Romov v Sloveniji*. Univerza v Mariboru.
30. Pečar, J. (1995). Nadzorstveni pogledi na notranjo varnost in demokracijo. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 46(1), 16–25.
31. Petek, A. in Eman, K. (2018). Zagotavljanje varnosti v lokalni skupnosti–študija primera Mestne občine Murska Sobota. *Varstvoslovje*, 20(1), 82–101.
32. Saarikkomäki, E. in Alvesalo-Kuusi, A. (2020). Ethnic minority youths' encounters with private security guards: Unwelcome in the city space. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 36(1), 128–143.
33. Sigona, N. (2005). Locating 'the Gypsy problem.' The Roma in Italy: Stereotyping, labelling and 'nomad camps'. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 31(4), 741–756.
34. Slak, B. in Trstenjak, S. (2018). Kompetence zasebnovarnostnega osebja za zavarovanje kraja dejanja – pogled varnostnih menedžerjev. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 69(1), 30–43.
35. Smith, J. in Garcia, R. (2021). *Community policing and private security: Lessons from the UK and Spain*. Routledge.
36. Sotlar, A. in Čas, T. (2011). Analiza dosedanjega razvoja zasebnega varovanja v Sloveniji – med prakso, teorijo in empirijo. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 62(3), 227–241.
37. Sotlar, A. in Dvojmoč, M. (2018). Večdimenzionalnost varnosti, večfunkcionalnost varnostnih organizacij in pričakovanja prebivalstva – kompleksnost sistemskega zagotavljanja varnosti v lokalni skupnosti. V G. Meško, A. Sotlar in B. Lobnikar (ur.), *4. nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih* (str. 375–395). Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede.
38. Sotlar, A. in Tominc, B. (2024). Večdimenzionalnost varnosti, večfunkcionalnost varnostnih organizacij in pričakovanja prebivalstva – kompleksnost sistemskega zagotavljanja varnosti v lokalni skupnosti. V G. Meško in K. Eman (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih – multidisciplinarne perspektive* (1. izd.) (str. 57–80). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba.
39. STA. (23. 8. 2024). Policija krepí prisotnost na območjih, kjer živijo Romi. *Delo*. <https://www.delo.si/novice/slovenija/policija-krepi-prisotnost-na-obmocjih-kjer-zivijo-romi>
40. Surová, S. (2022). Securitization and militarized quarantine of Roma settlements during the first wave of COVID-19 pandemic in Slovakia. *Citizenship Studies*, 26(8), 1032–1062.

41. Tominc, B., Dvojmoč, M. in Sotlar, A. (2016). Zasebno varovanje kot nadzorovalec privatiziranih urbanih prostorov: študija primera nakupovalnega središča v Sloveniji. *Varstvoslovje*, 18(1), 49–64.
42. van Baar, H. (2012). Socio-economic mobility and neo-liberal governmentality in post-socialist Europe: Activation and the dehumanisation of the Roma. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 38(8), 1289–1304.
43. van Baar, H. (2015). The perpetual mobile machine of forced mobility: Europe's Roma and the institutionalization of rootlessness. V Y. Jansen, R. Celikates in J. de Bloois (ur.), *The irregularization of migration in contemporary Europe: Detention, deportation, drowning* (str. 71–86). Rowman & Littlefield International.
44. van Baar, H. (2019). Contained mobility and the racialization of poverty in Europe: the Roma at the development–security nexus. *Social Identities*, 24(4), 442–458.
45. van Baar, H., Ivasiuc, A. in Kreide, R. (2019). The European Roma and their securitization: Contexts, junctures, challenges. V H. van Baar, A. Ivasiuc in R. Kreide (ur.), *The securitization of the Roma in Europe* (str. 1–25). Palgrave Macmillan.
46. van der Woude, M. (2023). Securitizing mobility: Profiling 'non-core' Europeans. *Security Dialogue*, 54(6), 620–638.
47. Vesel, M. (2016). Policijsko delo v romski skupnosti – primer uspešnega dela. V G. Meško, K. Eman in U. Pirnat (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih: (konferenčni zbornik)* (str. 119–130). Univerzitetna založba Univerze.
48. Walters, W. (2010). Secure borders, safe haven, domopolitics. *Citizenship Studies*, 8(3), 237–260.
49. Zakon o javnem naročanju (ZJN-3). (2016). *Uradni list RS*, (91/15, 14/18, 121/21, 10/22, 74/22 – odl. US in 100/22-ZNUZSZS).
50. Zakon o romski skupnosti (ZRomS-1). (2007). *Uradni list RS*, (33/7).
51. Zakon o zasebnem varovanju (zzASv-1). (2011). *Uradni list RS*, (17/11).
52. Zupančič, J. (ur.) (2010). *Prostorski problemi romskih naselij v Sloveniji*. Ministrstvo RS za okolje in prostor, https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Publikacije/8c3a902c0a/prostorski_problemi_romskih_naselij_elaborat.pdf

Private Security in Areas with Roma Communities: Challenges, Opportunities, and Security Responses

Miha Dvojmoč, Ph.D., Associate Professor of Security Studies, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Slovenia. ORCID: 0000-0003-3866-1907. E-mail: miha.dvojmoc@um.si

Ensuring safety and security in areas inhabited by the Roma community presents a complex challenge, shaped by socio-cultural, economic, and political factors, a lack of trust in institutions, and historical marginalisation. A key responsibility of security actors, including private security services, is to maintain public order and prevent conflicts, which often arise from inter-community tensions. In Slovenia in 2024, crime rates increased in areas with significant Roma populations, particularly in Kočevje and Ribnica. In response, security measures were reinforced, and greater emphasis was placed on cooperation with the local population and representatives of the Roma communities, who play a crucial role in building trust and mediating disputes. This article highlights the fact that the role of private security in these contexts remains under-researched. To address this gap, an empirical study was conducted through interviews with security managers. Results indicate that while private security services contribute significantly to the perception of safety, they also face substantial challenges, including high operational costs, limited trust from the community, insufficient cooperation with local authorities, and restricted legal powers. Security personnel frequently encounter conflict situations and threats, which contribute to high staff turnover. Positive developments have been observed in regions with greater Roma participation in employment and service delivery, such as Pomurje and Lendava. Proposed improvements include legal reforms, infrastructure enhancement, the active involvement of Roma representatives, and improved training for security personnel. In conclusion, the authors emphasize that ensuring security is a shared responsibility involving the state, municipalities, non-governmental organisations, and the private sector. Effective and sustainable security in Roma-inhabited areas requires systemic, inclusive, and long-term strategies that transcend traditional security measures and address the broader social and cultural dimensions of safety and security.

Keywords: Roma population, safety and security, private security, Slovenia

UDC: 351.78:323.15(497.4=214.58)